

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості прояву дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти з
дизартрією

Виконав: здобувач освіти
групи СОБ(Л)-4(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Макаренко Анастасія Денисівна
Керівник: Бессараб А. О.
Рецензент: Петухова І. О.
Нормоконтроль: ____ Алла
НАДТОЧІЙ

Запоріжжя
2025 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 54 с., 1 табл., 44 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – порушення писемного мовлення у здобувачів початкової освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично виявити специфіку дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти при різних формах дизартрії.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

а) теоретичні: аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми та результатів практичних досліджень з даної проблеми: узагальнення та систематизація теоретичних та емпіричних даних;

б) емпіричні: констатувальний експеримент організований на основі діагностичних завдань А. Малярчук:

- слухові диктанти;
- складання та записування речень з поданих слів (де потрібно, змінити закінчення слів та їх місце);
- складання та записування оповідань з поданих слів;
- додаткові завдання (написання під диктовку літер, складів, слів та речень; списування слів та речень з рукописного прикладу тексту; списування слів та речень з друкованого формату тексту);
- в) статистичні (процедура кількісної та якісної обробки даних).

ДИСГРАФІЯ, ДИСГРАФІЧНІ ПОМИЛКИ, ЗДОБУВАЧІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ, ДИЗАРТРИЯ.

ВСТУП

Актуальність теми. Мовленнєва діяльність займає особливе місце в системі функціонування вищих психічних функцій людини. Однак на сьогоднішній день фахівці відмічають збільшення кількості дітей, які мають ті чи інші порушення мовлення. Одним із поширених порушень мовлення є дизартрія, що виникає внаслідок ураження центральної або периферичної нервової системи. Це розлад, який проявляється у порушенні артикуляції, темпу, ритму та інтонаційної виразності мовлення через недостатню іннервацію м'язів органів артикуляції. Діти з дизартрією мають труднощі у вимові звуків, що може ускладнювати їхню комунікативну діяльність та соціальну адаптацію. Крім того діти з дизартрією можуть мати й труднощі під час письма і фахівці помічатимуть у них різні дисграфічні помилки, що ускладнюватиме засвоєння даною групою дітей навчальної програми та негативно впливатиме на психо-емоційний стан і самовпевненість дітей. Рання діагностика та корекційна робота є ключовими чинниками, які сприяють успішній адаптації дитини до освітнього середовища, її академічним досягненням та соціалізації.

Проблемі дизартрії присвятили свої наукові пошуки такі українські вчені: О. Боряк, А. Голуб, Е. Данілавичюте, Л. Дідкова, Т. Коломоєць, К. Луцько, О. Мартинчук, Н. Пахомова, О. Ревуцька, Ю. Рібцун, Ю. Тубичко, Л. Черніченко, М. Шеремет та ін.

Дисграфічні помилки у дітей досліджують такі вчені: Л. Бартенєва, Л. Вавіна, Н. Голуб, Л. Журавльова, І. Клименко, О. Ласточкина, І. Олійник, С. Стрілецька, Л. Тенцер, Л. Тищенко, К. Тихонова, Н. Чередніченко, Л. Яценюк та ін.

Об'єкт дослідження – порушення писемного мовлення у здобувачів початкової освіти.

Предмет дослідження – дисграфічні помилки у здобувачів початкової освіти з дизартрією.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично виявити специфіку дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти при різних формах дизартрії.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

- 1) здійснити теоретичний аналіз дослідження проблеми порушень письма у здобувачів початкової освіти;
- 2) виявити та охарактеризувати специфіку дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти при різних формах дизартрії;
- 3) розробити методичні рекомендації для фахівців щодо організації освітнього процесу для здобувачів освіти з дизартрією, які мають дисграфічні помилки.

Для розв’язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

а) теоретичні: аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми та результатів практичних досліджень з даної проблеми: узагальнення та систематизація теоретичних та емпіричних даних;

б) емпіричні: констатувальний експеримент організований на основі діагностичних завдань А. Малярчук [15, с. 96–99]:

- слухові диктанти;
- складання та записування речень з поданих слів (де потрібно, змінити закінчення слів та їх місце);
- складання та записування оповідань з поданих слів;
- додаткові завдання (написання під диктовку літер, складів, слів та речень; списування слів та речень з рукописного прикладу тексту; списування слів та речень з друкованого формату тексту);

в) статистичні (процедура кількісної та якісної обробки даних).

Базою дослідження стали Запорізькі гімназії № 66 та № 91, КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Світанок» ЗОР

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Апробація результатів дослідження відбулась на VI міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (10–11 квітня 2025 р.).

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування проблеми прояву дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти з дизартрією та результати проведеного дослідження дозволили сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань.

1) здійснений теоретичний аналіз дослідження проблеми порушень письма у здобувачів початкової освіти;

Писемне мовлення – форма мовленнєвої діяльності, що передбачає обмін інформацією за допомогою письма. Воно реалізується через використання графічних знаків мови і є специфічним способом комунікації, який опосередковує думки людини в письмовій формі. Писемне мовлення може розвиватися з певними труднощами і в цьому випадку говорять про дисграфію.

Дисграфія – це стійка вибіркова неспроможність оволодіти навичками письма за правилами графіки, тобто за фонетичним принципом, попри достатній рівень інтелектуального та мовленнєвого розвитку, відсутність значних порушень слухового та зорового аналізаторів, а також належні умови навчання.

До симптомів дисграфії зазвичай відносять постійні помилки в письмі, що виникають у дітей шкільного віку, які не зумовлені браком знань чи неспроможністю використовувати орфографічні правила. У випадку дисграфії помилки стають більш вираженими, особливо коли навчальний матеріал ускладнюється.

Існує кілька підходів до класифікації форм дисграфії, однак найбільш поширеною та зручною для практичного використання є класифікація, запропонована Р. Лалаєвою. В її основі лежить аналіз операцій, які беруть участь у процесі письма: артикуляторна форма дисграфії; акустична форма дисграфії; дисграфія, пов'язана з порушеннями мовного аналізу та синтезу; аграматична форма дисграфії; оптична дисграфія. А однією з найбільш

обґрунтованих класифікація помилок вважається, запропонована Є. Соботович і О. Гопіченко: фонетичні, графічні та оптико-просторові, а також морфологічні (лексико-граматичні).

2) виявлена та охарактеризована специфіка дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти при різних формах дизартрії;

Метою констатувального етапу експерименту було виявлення та аналіз специфіки дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти з різними формами дизартрії.

Експериментальне дослідження особливостей прояву дисграфічних помилок у здобувачів початкової освіти з дизартрією було проведено на базі Запорізьких гімназій № 66 та № 91, КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Світанок» ЗОР.

У діагностиці взяли участь 13 дітей молодшого шкільного віку (3–4 класи) з констатованими спеціалістами інклюзивно ресурсних центрів ознаками дизартрії.

Здобувачі освіти, які взяли участь в експерименті мали II (76,92%) та III (23,08%) ступені вираженості порушення та такі клінічні форми дизартрії: псевдобульбарну (53,85%), бульбарну (23,08%) та підкіркову (23,08%).

Констатувальний експеримент організований на основі діагностичних завдань А. Малярчук, які представлені в праці «Обстеження мовлення дітей»:

- слухові диктанти;
- складання та записування речень з поданих слів (де потрібно, змінити закінчення слів та їх місце);
- складання та записування оповідань з поданих слів;
- ряд додаткових завдань, які передбачали написання під диктовку літер, складів, слів та речень; списування слів та речень з рукописного прикладу тексту; списування слів та речень з друкованого формату тексту.

Діагностичне обстеження письмових робіт учнів 3–4 класів з дизартрією засвідчило наявність виражених труднощів мовленнєвого й письмового розвитку, зокрема – порушення фонематичного сприймання, зниження обсягу

мовленнєвої пам'яті, граматичного оформлення висловлювань та просторової організації письма. У здобувачів освіти з II ступенем вираженості дизартрії переважали заміни звуків, спрощення складної звукової структури слів та типові граматичні помилки. У дітей з III ступенем порушення спостерігалися грубі спотворення звукового складу слів, численні пропуски, перестановки звуків і складів, значна кількість аграматизмів, значне зниження мовленнєвої ініціативи та труднощі в актуалізації мовного матеріалу.

Клінічні форми дизартрії впливали на характер помилок: при підкірковій формі – імпульсивність висловлювань, нестабільність виконання та оптичні труднощі; при псевдобульбарній – найбільша кількість замін за акустико-артикуляційною схожістю; при бульбарній – порушення граматичних структур. Усі учні допускали помилки на фонематичному, граматичному, орфографічному та оптичному рівнях, що свідчить про комплексний характер мовленнєвих порушень і потребу в системній логопедичній корекції.

3) розроблені методичні рекомендації для фахівців щодо організації освітнього процесу для здобувачів освіти з дизартрією, які мають дисграфічні помилки.

Отримані результати констатувального експерименту продемонстрували нагальну потребу в розробці методичних рекомендацій для фахівців щодо організації освітнього процесу для здобувачів освіти з дизартрією, які мають дисграфічні помилки.

При їх розробці нами був зроблений акцент на тому, що корекційна робота з учнями з дизартрією та дисграфічними помилками має бути комплексною, багаторівневою та систематичною. Вона включає як мовленнєву, так і психомоторну складову. Основні напрями корекції включають: роботу над звуковимовою; розвиток фонематичного сприймання; формування навичок звукового аналізу та синтезу; розширення словникового запасу та формування граматичних навичок; удосконалення просторової орієнтації.